

приємність. Зокрема, дуже імпульсивні коти можуть реагувати на щось стресове в їхньому оточенні, тоді як коти з низьким рівнем доброзичливості, демонструючи дратівливість, можуть вказувати на прихований біль або хворобу. На думку авторів це можна використовувати для покращення управління та добробуту домашніх котів.

Отже, темпераменти дрібних тварин впливають на взаємодію між людиною і твариною та єдиною концепцією добробуту. Оцінка темпераменту також може сприяти практичним аспектам, наприклад, усиновленню котів або собак із притулків. Темперамент впливає не лише на швидкість та динаміку перебігу нервових процесів, які визначають індивідуальність тварини, а й на схильність індивіда до тих чи інших форм соціальної взаємодії, індивідуального стилю життєдіяльності та сприйняття навколишнього середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Karpiński M., Wojtaś J., Garbiec A. Temperament Assessment Algorithm in Dogs. *Animals (Basel)*. 2022. Vol. 12(5). 634 p.
2. Consistency of personality traits in dogs / K. Svartberg et al. *Anim. Behav.* 2005. Vol. 69. P. 283–291.
3. Ayrosa F., Albuquerque N., Savalli C., Resende B. Size, skull shape and age influence the temperament of domestic dogs. *Behav. Processes*. 2022. Vol. 197. 104606 p.
4. Ancestry-inclusive dog genomics challenges popular breed stereotypes / K. Morrill et al. *Science*. 2022. Vol. 376. 6592 p.
5. The 'Feline Five': An exploration of personality in pet cats (*Felis catus*) / C. Litchfield et al. *PLOS ONE*. 2017. Vol. 12(8). P. 455–465.
6. Vapalahti K., Tiira K., Mäki-Tanila A., Lohi H. Breed differences of heritable behaviour traits in cats / M. Salonen et al. *Sci. Rep.* 2019. Vol. 9. 7949 p.
7. Daniel Ha., James Ha. A subjective domestic cat (*Felis silvestris catus*) temperament assessment results in six independent dimensions. *Behav Processes*. 2017. Vol. 141(Pt 3). P. 351–356.
8. Temperament in domestic cats: a review of proximate mechanisms, methods of assessment, its effects on human-cat relationships, and one welfare / I. de C. Travnik et al. *Animals (Basel)*. 2020. Vol. 10(9). P. 1516–1523.
9. McLeod L.J., Hine D.W., Bengsen A.J., Driver A.B. Assessing the impact of different persuasive messages on the intentions and behaviour of cat owners: A randomised control trial. *Prev. Vet. Med.* 2017. Vol. 146. P. 136–142.

УДК: 636.06

РУСІНА А. М., студентка

Науковий керівник – **ПОРОШИНСЬКА О.А.**, канд. вет. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ТЕМПЕРАМЕНТ У ТВАРИН: ФІЗІОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ТА ЗВ'ЯЗОК ІЗ ПРОДУКТИВНІСТЮ

Нові технології сучасного тваринництва вимагають урахування індивідуальних особливостей організму та типу темпераменту кожної тварини. Застосування їх на практиці дасть можливість сприяти підвищенню продуктивності тварин.

Ключові слова: темперамент, велика рогата худоба, коні, свині, вівці, продуктивність.

Поведінка та емоційні реакції тварин залежать, перш за все, від *темпераменту*. Тип *темпераменту* визначається генами, тобто є природженим. При цьому провідна роль належить нейрогуморальним механізмам і діяльності кори півкуль великого мозку. В багатьох роботах вказується на залежність реактивності організму тварин за дії чинників зовнішнього середовища від типологічних особливостей вищої нервової діяльності. Визначення типів вищої нервової діяльності дозволяє на науковій основі створити найбільш пристосовані до сучасних технологій умови утримання, годівлі та репродукції з урахуванням індивідуальних особливостей тварин. Тому в наш час підприємці повинні враховувати ці аспекти для подальшого введення господарства, оскільки це може впливати на продуктивність тварини.

Метою роботи було вивчення методів вивчення типів темпераменту у продуктивних тварин, їх фізіологічні основи та вплив на продуктивність.

Дослідження Ludovic Toma Csiszter та співавт. [1] показало, що темперамент великої рогатої худоби часто описується, як реакція тварини на поводження або примусовий рух з боку людини. Було встановлено вплив темпераменту на виробництво молока, якість м'яса та темпи зростання м'ясних порід, репродуктивну функцію і тривалість життя тварин. Більше того, тварини, які дуже реагують на людей та поводження з ними, демонструють погану адаптацію до навколишнього середовища та відчувають високий рівень стресу, що знижує рівень їхнього благополуччя.

За даними Alice Poggi Brandão та співавт. [2] темперамент великої рогатої худоби можна розділити як адекватний/збудливий або неадекватний/спокійний темперамент. У дослідженнях збудлива велика рогата худоба мала більший рівень кортизолу в плазмі порівняно з тваринами з відповідним темпераментом. Дослідження також показали, що збудливі м'ясні самки мають нижчу репродуктивну здатність порівняно зі спокійнішими, включаючи меншу річну кількість тільності, зниження частоти отелень, частоти відлучення та кілограмів відлученого теляти/корову, що піддається розведенню. В дослідженнях Sebastian T. та співавт. [3] було встановлено, що велика рогата худоба з збудливим темпераментом має менший приріст маси тіла, ніж особи зі спокійним характером. Причиною зниження продуктивності є їх сильне збудження та страх. Крім того, дослідження показали, що тварини з збудливим темпераментом дають жорстке і темне м'ясо.

König von Borstel U. та співавт. [4] провели дослідження, мета якого полягала в тому, щоб порівняти частоту серцевих скорочень, варіабельність серцевого ритму та поведінку коней на темперамент при їзді, веденні та звільненні. Поведінкові вимірювання включали вимірювання реактивності, активності, часу заспокоєння та емоційності, що реєструються під час підходу або під час конфронтації зі стимулом. Аналіз змішаної моделі показав, що ведення призводило до найнижчих реакцій, тоді як верхова їзда викликала найсильніші або середні реакції. Вільний хід приводив або до найсильніших, або до найнижчих реакцій. Загалом результати показують, що вершник або хендлер впливають, але не повністю маскують, на внутрішню поведінку коней у тесті на темперамент.

Zsófia Bohák та співавт. [5] під час проведення тесту «біг риссю» зробили висновок, що коні з більш збудженим темпераментом мають більш високу концентрацію кортизолу в крові. На закінчення рівень кортизолу у відповідь на помірні інтенсивні вправи може залежати від темпераменту коней. Рівень кортизолу в сироватці може бути значним маркером для кількісної оцінки індивідуальних відмінностей темпераменту скакових коней.

Темперамент овець зазвичай представлений як одномірний, з «нервовим» темпераментом, що вказує на страх і реактивність по відношенню до людей та нового середовища. Є дані про те, що звичайний тест на темперамент у овець, ізольований бокс (ІБ), вимірює рівень активності, а не полохливості, як передбачалося, і що поведінка, виміряна в тесті ІБ, свідчить про різні риси. Щоб дослідити це, провели вимірювання поведінкових реакцій на людину, на переляк та на обмеження волі (тест ІБ). Аналіз основних компонентів показав, що вокалізація носить загальний характер і вказує на межу «товариськість», проте пересування залежить від контексту і відображає риси «дослідження-уникнення», «сміливість-сором'язливість» та «загальна активність» [6]. Zambra M. та співавт. [7] рекомендують визначати темперамент у овець за допомогою тесту «ізоляційний бокс», ізолюючи ягнят всередині коробки на 30 с і записуючи вібрації, спричинені його рухами.

V. I. Karpovsky та співавт. [8] запропонували нову методику визначення типів вищої нервової діяльності свиней, яка включає вивчення рухових умовних рефлексів та статистичну обробку результатів досліджень. Рухову реакцію тварини до місця підкріплення кормом, швидкість вироблення умовного рухово-харчового рефлексу на обстановку досліду, ступінь орієнтувальної реакції та зовнішнього гальмування, утворення переробки умовних рухово-харчових рефлексів у свиней і реакції тварини на гальмівний подразник вивчають в типових індивідуальних станках і виражають в умовних одиницях (у. о.) від 1-ї до 4-х. На

підставі аналізу одержаного матеріалу тварин розділяли за типами нервової системи на сильний врівноважений рухливий, сильний врівноважений інертний, сильний неврівноважений або слабкий тип.

Отже, визначення темпераменту у тварин дасть можливість господарствам різних галузей розвиватися у напрямку збільшення продуктивності та відбору найкращих представників для подальшої селекції, створювати необхідні умови утримання, годівлі з урахуванням особливостей діяльності вищої нервової системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Cziszter L.T., Gavojdian D., Neamt R. Effects of temperament on production and reproductive performances in Simmental dual-purpose cows. *J. of Veterinary Behavior*. 2016. Vol. 15. P. 50–55.
2. Brandão A.P., Cooke R.F. Effects of Temperament on the Reproduction of Beef Cattle. *Animals*. 2021. Vol. 11. 3325 p.
3. Temperament in beef cattle: methods of measurement and their relationship to production / T. Sebastian et al. *Can. J. Anim.* 2011. Vol. 91. P. 557–565.
4. König von Borstel U., Euent S., Graf P. Equine behaviour and heart rate in temperament tests with or without rider or handler. 2011. Vol. 104. Issue 3. P. 454–463.
5. Effect of temperament on cortisol response to a single exercise bout in Thoroughbred racehorses - short communication / Z. Bohák et al. 2017. Vol. 65 (4). P. 541–545.
6. Atkinson L., Doyle R.E., Woodward A., Jongman E.C. Behavioural reactivity testing in sheep indicates the presence of multiple temperament traits. *Behavioural Processes*. 2022. Vol. 201. 104711 p.
7. Zambra N., Gimeno D., Blache D., van Lier E. Temperament and its heritability in Corriedale and Merino lambs. 2015. Vol. 9. Issue 3. P. 373–379.
8. Types of Higher Nervous Activity in Pigs: Characteristics of Behavior and Effects of Technological Stress / O. V. Danchuk et al. *Neurophysiology*. 2020. Vol. 52. P. 358–366.

УДК: 636.12.18.23/4.12

КОВАЛЬ І.Б., студентка

Науковий керівник – **КОЗІЙ В.І.**, д-р вет. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ЗЛОЧИН, НЕДБАЛІСТЬ ТА ПОМИЛКА ЛІКАРЯ ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ: ПРИЧИНИ, НАСЛІДКИ, ШЛЯХИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ

У будь-якому суспільстві є конкретні нормативно-правові правила, що забезпечуватимуть безпечне існування в цьому суспільстві як людей, так і тварин. Права людей і тварин захищені законом. Їх порушення буде мати негативний вплив на подальшу професійну діяльність лікаря ветеринарної медицини.

Ключові слова: закон, недбалість, помилка, ветеринарія.

Завжди, впродовж майже всієї історії людства, були порядки і норми поведінки, що робили суспільство більш соціально розвиненим та безпечним. Спочатку це були примітивні поняття, що забезпечували елементарне виживання виду. Потім значну владу мала релігія, що у тому ж християнстві має 10 заповідей які дуже нагадують збірку законів, але тодішнє суспільство більше лякала анафема і відлучення від церкви ніж відповідальність перед законом. Прості норми моралі і їх межі у кожної людини різні та й особиста справа кожної людини яку релігію обрати чи взагалі відмовитися від будь-якої релігії. У будь-якому суспільстві мають бути конкретні нормативно-правові чітко сформульовані правила, що забезпечуватимуть безпечне існування в цьому суспільстві у всіх сферах життя та діяльності як людей, так і тварин. У нашій країні безпеку та порядок забезпечує чинне законодавство України, що нормалізується приймається Верховною Радою України більшістю в 226 голосів та підписується Президентом України, а також існує система петицій для розгляду яких має бути набрано 25000 підписів громадян України [1].

Законодавство також нормалізує галузь ветеринарної медицини. Зокрема законодавство захищає тварин, а саме Закон № 3447 про захист тварин від жорстокого поводження. Цей